

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ДНІПРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПРАВА
ТА ІННОВАЦІЙНОЇ ОСВІТИ
КАФЕДРА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ДИСЦИПЛІН

**ЗАСТОСУВАННЯ ІНСТРУМЕНТАРІЮ
ТА МЕТОДІВ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЕКОНОМІКИ
В УМОВАХ ПІСЛЯВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ»**

*Методичні рекомендації
до вивчення курсу «Соціальна економіка»
(для здобувачів вищої освіти
денної та заочної форми навчання)*

Дніпро
2025

*Схвалено Науково-методичною радою
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ,
протокол № 3 від 25.11.2025*

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Вячеслав МАКЕДОН, доктор економічних наук, професор, професор кафедри міжнародної економіки та світових фінансів Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара.

Олександр МИРОШНИЧЕНКО, PhD з економіки, заступник директора з розвитку бізнесу ТОВ ІНТРА.КОМ.

З-36 Застосування інструментарію та методів трансформації економіки в умовах післявоєнного відновлення : метод. рекомендації до вивчення курсу «Соціальна економіка» (для здоб. вищ. освіти денної та заочної форми навчання) / уклад.: В. Г. М'ячин, С. Ю. Хамініч, Н. А. Протопопова. Дніпро: Дніпров. держ. ун-т внутр. справ, 2025. 56 с.

Методичні рекомендації «Застосування інструментарію та методів трансформації економіки в умовах післявоєнного відновлення» призначено для підготовки і проведення семінарських та практичних занять з дисципліни «Соціальна економіка».

УКЛАДАЧІ:

М'ячин В. Г., професор, доктор економічних наук, професор кафедри соціально-економічних дисциплін Навчально-наукового інституту права та інноваційної освіти Дніпровського державного університету внутрішніх справ.

Хамініч С. Ю., професор, доктор економічних наук, професор кафедри соціально-економічних дисциплін Навчально-наукового інституту права та інноваційної освіти Дніпровського державного університету внутрішніх справ.

Протопопова Н. А., т.в.о. завідувача кафедри соціально-економічних дисциплін Навчально-наукового інституту права та інноваційної освіти Дніпровського державного університету внутрішніх справ.

ЗМІСТ

Вступ	4
Тема 1. Наслідки війни для економіки та перші антикризові заходи	7
Тема 2. Теоретичні засади трансформації економіки в умовах відновлення	11
Тема 3. Інструменти державного регулювання для економічного відновлення	17
Тема 4. Роль цифровізації в трансформації економіки після війни	19
Тема 5. Відбудова регіонів: локальні економічні стратегії та кейс	24
Тема 6. Економічна безпека та управління ризиками в процесі трансформації	27
Тема 7. Українські та міжнародні практики економічної трансформації в умовах повоєнного відновлення	32
Тестові завдання	35
Питання для підсумкового контролю	52

ВСТУП

Застосування інструментарію та методів трансформації економіки в умовах післявоєнного відновлення: метод. рекомендації до вивчення курсу «Соціальна економіка» (для здоб. вищ. освіти 1 курсу денної форми навчання) поєднує економічні, управлінські, соціальні та правові підходи до аналізу сучасних трансформаційних процесів в умовах повоєнного переформатування економіки України. Методичні рекомендації спрямовані на формування у здобувачів вищої освіти цілісного уявлення про природу трансформацій економіки, її адаптацію до критичних умов і відбудовчих потреб, а також про сучасні економічні інструменти та механізми, які забезпечують стійке та інноваційне відновлення країни.

Методичні рекомендації дозволяють сформуванню у здобувачів системне розуміння принципів економічної стійкості, реконструкції, стратегічного планування, управління ризиками, залучення інвестицій, розвитку людського капіталу, а також інтеграції до глобальних економічних процесів. Акцентується увага на комплексному аналізі наслідків повномасштабної агресії російської федерації проти України, яка розпочалася у 2022 році, та вивченні економічних механізмів, що застосовуються для подолання викликів, спричинених війною.

Сучасна російсько-українська війна висвітлила історично сформовану залежність української економіки від імперських і неокolonіальних структур, зокрема в енергетиці, промисловості, фінансах і транспортній інфраструктурі. Завдання методичних рекомендацій – продемонструвати здобувачам вищої освіти, що ефективне економічне відновлення України неможливе без радикальної трансформації моделі економічного розвитку, її переорієнтації на інновації, цифровізацію, сталий розвиток, партнерство з демократичним світом.

Методичні матеріали передбачають опрацювання тем, що пов'язані з інструментами та механізмами економічної трансформації, включно з фінансовими стимулами, державно-приватним партнерством, просторовим плануванням, інституційною модернізацією та соціальним захистом населення. Здобувачі вищої освіти мають навчитися аналізувати приклади трансформації з українського та зарубіжного досвіду, формувати власне бачення економічного майбутнього України в умовах тривалої небезпеки та глобальних змін.

На цій основі курс покликаний сприяти розвитку в молоді патріотичної свідомості, економічної зрілості, стратегічного мислення та високого рівня соціальної відповідальності, що є необхідними якостями

фахівця-економіста в сучасних умовах відбудови та захисту економічного суверенітету України.

Вивчення цих тем забезпечує формування компетентностей за освітньою програмою «Економічна аналітика та захист економіки».

Інтегральна компетентність – здатність розв’язувати складні спеціалізовані завдання та практичні проблеми у сфері історії України та у процесі навчання, що передбачає застосування теорій та наукових методів відповідної галузі і характеризується комплексністю.

Загальні компетентності:

ЗК2 – Здатність зберігати моральні, культурні, наукові цінності та примножувати досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

ЗК4 – Здатність бути критичним і самокритичним.

ЗК5 – Здатність до адаптації та дії в новій ситуації.

ЗК8 – Вміння виявляти, порушувати та вирішувати проблеми.

ЗК9 – Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

Спеціальні компетентності:

СК2 – Здатність забезпечувати належний рівень вироблення та використання управлінських продуктів, послуг чи процесів.

СК4 – Здатність використовувати в процесі підготовки і впровадження управлінських рішень сучасні ІКТ.

СК6 – Здатність здійснювати інформаційно-аналітичне забезпечення управлінських процесів із використанням сучасних інформаційних ресурсів та технологій.

СК13 – Здатність до стратегічного та аналітичного мислення, управління проектами та ризиками.

СК14 – Здатність до політичної і соціальної ерудиції, креативності.

До дисципліни «Застосування інструментарію та методів трансформації економіки в умовах післявоєнного відновлення» віднесено такі програмні результати навчання (ПРН):

ПРН1. Асоціювати себе як члена громадянського суспільства, наукової

спільноти, визнавати верховенство права, зокрема у професійній діяльності, розуміти і вміти користуватися власними правами і свободами, виявляти повагу до прав і свобод інших осіб, зокрема членів колективу.

ПРН2. Відтворювати моральні, культурні, наукові цінності, примножувати досягнення суспільства в соціально-економічній сфері, пропагувати ведення здорового способу життя.

ПРН24. Демонструвати здатність діяти соціально, відповідально та свідомо на основі загальнолюдських етичних принципів, цінувати та поважати культурні різноманіття, індивідуальні відмінності людей.

Таким чином, здобувачі вищої освіти отримають системні знання та практичні навички щодо інструментів аналізу, прогнозування та моделювання економічних процесів у період післявоєнного відновлення. Вони зможуть комплексно оцінювати ефективність економічних рішень, визначати ключові ризики та розробляти стратегії трансформації із врахуванням галузевих, регіональних та глобальних факторів. Особлива увага приділяється здатності працювати з сучасними цифровими та аналітичними інструментами, що дозволяє гнучко реагувати на виклики, спричинені війною, економічною турбулентністю та інституційними змінами. Отримані знання забезпечать високий рівень готовності до участі у відновленні національної економіки, формуванні ефективної економічної політики та зміцненні економічної безпеки держави. Водночас сформовані компетентності відкривають широкі можливості професійної реалізації у сфері управління проектами, стратегічного планування, державного управління, аналітики та консалтингу.

СЕМІНАРСЬКІ ТА ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Тема № 1. НАСЛІДКИ ВІЙНИ ДЛЯ ЕКОНОМІКИ ТА ПЕРШІ АНТИКРИЗОВІ ЗАХОДИ

Семінарське заняття № 1

Тема: «Наслідки війни для економіки та перші антикризові заходи»

Кількість годин – 2

Навчальна мета заняття: розкрити особливості впливу війни на соціально-економічну систему держави; охарактеризувати структурні, фінансові, виробничі та інституційні наслідки воєнних дій; з'ясувати специфіку деформацій економічного середовища в умовах кризи; сформулювати знання щодо сучасних підходів до подолання економічної дестабілізації; проаналізувати ефективність перших антикризових заходів, що впроваджуються державою та міжнародними партнерами; ознайомити з теоретичними основами кризового регулювання та моделями економічної стабілізації; встановити міждисциплінарні зв'язки дисципліни «Економіка післявоєнного відновлення» з курсами макроекономіки, фінансів, державного управління та міжнародної економіки.

Основні поняття, теми та категорії, що підлягають засвоєнню: економічні наслідки війни, економічна деструкція, втрати ВВП, руйнування інфраструктури, зміни структури ринку праці, переміщення ресурсів, антикризові заходи, стабілізаційна політика, зовнішня допомога, державне регулювання, фінансова підтримка, бюджетна політика, монетарні інструменти, інституційна адаптація, економічна стійкість.

План

1. Загальна характеристика війни як фактору економічної деструкції.
2. Основні втрати економіки: виробництво, інфраструктура, ринок праці.
3. Соціально-економічні наслідки для населення та домогосподарств.
4. Зміни у структурі ВВП та фінансовій системі держави.
5. Вплив війни на інвестиційний клімат та підприємницьке середовище.
6. Переміщення ресурсів та виклики для людського капіталу.

7. Перші антикризові заходи уряду: фіскальні, монетарні, інституційні.

8. Роль міжнародної допомоги та співпраці у стабілізації економіки.

9. Перспективи економічного відновлення: моделі, сценарії, ризику.

Питання та завдання для самоконтролю

1. Які основні структурні зміни зазнає економіка країни внаслідок війни?

2. У чому полягають найбільш суттєві втрати виробничого потенціалу під час війни?

3. Який вплив війни на державні фінанси, податкову систему та бюджет України після початку повномасштабного вторгнення у 2022 році?

4. Як змінюється ситуація на ринку праці в умовах збройного конфлікту?

5. Які галузі економіки зазвичай страждають найбільше внаслідок бойових дій?

6. Який соціально-економічний ефект масового переміщення внутрішньо переміщених осіб (ВПО) в Україні?

7. Які міжнародні інституції найактивніше долучаються до подолання економічної кризи у поствоєнний період?

8. Охарактеризуйте основні етапи антикризової політики в умовах повномасштабної війни.

9. Які антикризові заходи реалізовувалися в Україні протягом 2022–2024 років для підтримки малого та середнього бізнесу?

10. Яку роль відіграє фінансова допомога з боку ЄС, США та МВФ у процесі стабілізації української економіки?

11. У чому полягає стратегічне значення модернізації інфраструктури у повоєнний період?

12. Які ризики супроводжують антикризове управління в умовах тривалого збройного конфлікту?

Завдання 1. Створіть структурно-логічну схему вивчення міждисциплінарних зв'язків навчальної дисципліни «Застосування інструментарію та методів трансформації економіки в умовах післявоєнного відновлення» (ЗІМТЕПВ), використовуючи логічні кола Ейлера (за потреби – більше двох), та опишіть спільне між двома (чи більше) дисциплінами та характерне для кожної:

Суміжними дисциплінами є «Макроекономіка», «Історія України», «Соціальна політика», «Географія», «Економіка праці», «Ринок праці та зайнятість населення», «Міжнародна економіка», «Управління проектами», «Цифрова економіка», «Фінансова грамотність», «Менеджмент», «Управління знаннями», «Національна безпека», «Публічне управління», «Управління сталим розвитком», «Теорія економічного розвитку», «Економіка відновлення». Запропонуйте свої приклади міждисциплінарних відносин.

Завдання 2. Проаналізуйте наведені історичні обставини та заповніть таблицю «Вплив війни на економіку та перші антикризові заходи». Скористайтеся поданим нижче переліком варіантів (А та Б), щоб позначити основні прояви та заходи, заповніть таблицю. Обґрунтуйте зв'язок між війною та вжитими антикризовими заходами у післявоєнний період.

Хронологія економічних наслідків війни та відповіді держави			
Назва етапу	Характерні прояви економічної кризи (А)	Перші антикризові заходи (Б)	Орієнтовна дата/період
Повномасштабне вторгнення (початок війни)			
Перший рік війни			
Період адаптації економіки до умов війни			
Початок відновлення			

А:

- скорочення ВВП, падіння виробництва;
- руйнування промислової інфраструктури;
- зниження експорту;
- зростання безробіття;
- інфляція, нестабільність курсу гривні;
- погіршення інвестиційного клімату.

Б:

- податкові пільги для бізнесу;
- підтримка критичної інфраструктури;
- переорієнтація виробництва;
- міжнародна фінансова допомога;
- програми працевлаштування та підтримки малого бізнесу;
- стабілізація банківської системи.

Рекомендована література до теми 1:

1. Булик О. Б. Стратегія відновлення економіки України після війни / О. Б. Булик // *Економіка та суспільство*. 2023. № 48. URL : <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2240>.
2. Буряк Є. В., Редько К. Ю., Чорновол А. О., Орленко О. В. Соціально-економічні аспекти сталого розвитку України в умовах війни (євроінтеграційні аспекти) / *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права*. 2022. Вип. 34. С. 135-143. URL : <https://nzlubp.org.ua/index.php/journal/article/view/617>.
3. Гетманець О. П., Коробцова Д. В., Єжелій Ю. О. Глобалізація та міжнародна економіка: складність інтеграції ринків та економічні наслідки на рівні країн (український досвід) / *Академічні візії*. 2023. Вип. 20. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.8159428>.
4. Жила Г. Економічні та соціальні наслідки війни в Україні, вплив конфлікту на світову економіку / Г. Жила // *Економіка та суспільство*. 2023. № 47. URL : <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-47-35>.
5. Юнус О. І., Гой Н. В. Податкове стимулювання розвитку бізнесу в умовах війни / *Підприємництво і торгівля*. 2023. Вип. 3. С. 44-48. URL : <https://doi.org/10.36477/2522-1256-2022-33-06>.

Тема № 2. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЕКОНОМІКИ В УМОВАХ ВІДНОВЛЕННЯ

Семінарське заняття № 2

Тема: «Теоретичні засади трансформації економіки в умовах відновлення»

Кількість годин – 2

Навчальна мета заняття: сформувати цілісне уявлення про теоретичні основи трансформації економіки в умовах відновлення після кризових або воєнних подій; оволодіти знаннями про ключові чинники, які впливають на перебіг трансформаційних процесів; розглянути підходи до адаптації інституцій, структур управління, виробничих та фінансових механізмів у контексті післякризового перезапуску економіки; зрозуміти роль державної політики, міжнародної допомоги та цифровізації у формуванні ефективної моделі відновлення.

Основні поняття, теми та категорії, що підлягають засвоєнню: трансформація економіки, післякризове відновлення, відновлювальний розвиток, структурна перебудова, інституційні зміни, економічна резилієнтність, макроекономічна стабілізація, стійкість до шоків, політика відновлення, економічна адаптація, модернізація, адаптивні стратегії, державне втручання, економічне стимулювання, мультиплікатор відновлення, цифрова трансформація, соціальна інклюзія, інфраструктурна реконструкція, зовнішня допомога, міжнародна кооперація, постконфліктна економіка, стейкхолдери трансформації, міжсекторна взаємодія, роль громадянського суспільства у відновленні, фінансування відновлення, оцінка ефективності реформ, індикатори відновлення, моделі економічного зростання в умовах трансформації.

План

1. Теоретичні підходи до трансформації економіки: неокласичний, інституціональний, еволюційний.

2. Поняття трансформації економіки: сутність, типи, цілі та завдання в умовах відновлення.

3. Історичні приклади економічної трансформації у посткризових періодах: порівняльний аналіз.

4. Методологічні основи дослідження економічних трансформацій: принципи, інструменти, моделі.

5. Роль держави, бізнесу та міжнародної спільноти в процесах трансформації економіки.

6. Цифрова трансформація та інноваційний розвиток як рушії післявоєнного відновлення.

7. Критерії оцінювання результативності трансформаційних процесів: ефективність, стабільність, інклюзивність.

Питання та завдання для самоконтролю

1. Сформулюйте визначення поняття «трансформація економіки».

2. Охарактеризуйте основні теоретичні підходи до економічної трансформації.

3. У чому полягає специфіка трансформації економіки в умовах відновлення після кризи або війни?

4. Проаналізуйте роль державного регулювання в процесі трансформації економіки.

5. Поясніть значення інституційних змін у трансформаційних процесах.

6. Назвіть ключові чинники, що впливають на ефективність трансформації економіки.

7. У чому полягає різниця між еволюційною та революційною моделями трансформації економіки?

8. Проаналізуйте приклади трансформації економіки з історичного досвіду інших країн.

9. Яку роль відіграють інновації та цифровізація у трансформації економіки?

10. Охарактеризуйте взаємозв'язок трансформації економіки та відновлення інфраструктури.

11. Розкрийте сутність та завдання стратегічного планування у трансформаційний період.

Практичне заняття № 1

Тема: «Статистичні показники оцінки трансформації економіки в умовах післявоєнного відновлення»

Кількість годин – 2.

Навчальна мета заняття: засвоїти знання щодо статистичних підходів до оцінювання процесів трансформації економіки у післявоєнний період; навчитися обґрунтовувати вибір релевантних статистичних показників для характеристики макро- та мікроекономічних зрушень; виробити навички аналізу динаміки та структури валового внутрішнього продукту, капітальних інвестицій, рівня безробіття, зайнятості, інфляції, державного боргу, зовнішньоторговельного балансу, а також галузевої реструктуризації економіки; застосовувати міждисциплінарний підхід при інтерпретації статистичних даних, формулювати аналітичні висновки щодо ефективності відновлення економіки; оволодіти інструментами побудови графіків, діаграм, теплових карт, кластерних і кореляційних матриць засобами Excel, Power BI та інших інформаційних технологій.

Основні поняття, теми та категорії, що підлягають засвоєнню: індекси трансформації економіки, індекс інклюзивного розвитку, індекс інноваційності, валовий внутрішній продукт (ВВП) у ринкових цінах, реальний ВВП, темп приросту ВВП, структура ВВП за видами діяльності, валова додана вартість, динаміка обсягу капітальних інвестицій, індекс промислової продукції, рівень інфляції, індекс споживчих цін, індекс цін виробників, рівень безробіття, рівень зайнятості, коефіцієнт участі у робочій силі, зовнішньоторговельне сальдо, експортно-імпортне покриття, державний борг як частка ВВП, бюджетний дефіцит, обсяг податкових надходжень, індекси ділової активності, макроекономічна рівновага, індекси глобальної конкурентоспроможності, рівень цифровізації економіки, показники ефективності інституційної трансформації, економічна стійкість, економічна адаптивність, кумулятивний ефект відновлення, міжгалузеві зрушення, індекс економічної безпеки, моделі ендогенного зростання, мультиплікатор інвестицій, методи статистичного прогнозування, коваріаційний аналіз, регресійний аналіз, інфографіка трансформаційних процесів.

План

1. Поняття трансформації економіки: етапи, ознаки та виклики післявоєнного відновлення.

2. Статистичні методи оцінки економічних трансформацій: зміст, цілі, особливості в умовах воєнного і повоєнного часу.

3. Ключові макроекономічні показники: ВВП, валова додана вартість, індекси економічного зростання.
4. Динаміка капітальних інвестицій як індикатор структурних змін економіки.
5. Показники зайнятості та безробіття в контексті відбудови: приклади з країн, що пройшли повоєнну трансформацію.
6. Індекси інфляції: споживчих цін, цін виробників, дефлятор ВВП.
7. Оцінка зовнішньоекономічної активності: сальдо торгового балансу, показники експорту та імпорту.
8. Фінансова стійкість держави: рівень державного боргу, дефіцит бюджету, податкові надходження.
9. Галузева структура економіки: статистика відновлення галузей (промисловість, будівництво, ІТ, сільське господарство).
10. Індекси інституційної трансформації: індекс конкурентоспроможності, індекс інклюзивного розвитку, індекс інноваційності.
11. Індикатори цифровізації економіки: частка ІТ у ВВП, обсяг електронної комерції, використання хмарних сервісів у бізнесі.
12. Роль інформаційних технологій у зборі, візуалізації та аналізі статистичних даних: Power BI, Tableau, Excel, R.
13. Застосування моделей регресійного та кореляційного аналізу у вивченні трансформаційних процесів.
14. Графічне зображення показників економічного відновлення: теплові карти, діаграми, матриці співвідношень.

Виконайте практичні завдання

Завдання 1. Розрахунок темпів зростання ВВП у реальному вираженні.

Умова: Валовий внутрішній продукт України у 2023 році становив 4 200 млрд грн (у поточних цінах), індекс дефлятора ВВП становив 115 %. У 2024 році ВВП становив 5 000 млрд грн.

Розрахуйте:

1. Реальний ВВП за 2023 рік у цінах базового періоду.
2. Реальний ВВП за 2024 рік у цінах базового періоду.
3. Темп зростання реального ВВП у 2024 році порівняно з 2023 роком.

Формули:

1. Реальний ВВП = Номінальний ВВП / (Дефлятор ВВП / 100)
2. Темп зростання (%) = $((\text{ВВП}_1 - \text{ВВП}_0) / \text{ВВП}_0) \times 100\%$

Завдання 2. Розрахунок рівня безробіття та оцінка трансформації ринку праці.

Умова: Після завершення активної фази воєнних дій у 2023 році у регіоні А:

- кількість осіб працездатного віку становила 1 200 000 осіб;
- зайнятих осіб – 850 000;
- офіційно зареєстрованих безробітних – 120 000;
- економічно неактивних – 230 000.

Розрахуйте:

1. Економічно активне населення.
2. Рівень безробіття.
3. Частку зайнятого населення в загальній кількості працездатного населення.

Формули:

- Економічно активне населення = Зайняті + Безробітні
- Рівень безробіття = $(\text{Безробітні} / \text{Екон. активне населення}) \times 100\%$
- Частка зайнятого населення = $(\text{Зайняті} / \text{Працездатне населення}) \times 100\%$

Завдання 3. Індекс промислового виробництва та ефективність інвестицій.

Умова: У період відновлення економіки держава інвестувала у два сектори: машинобудування та харчова промисловість.

У 2022 році обсяг виробництва у машинобудуванні становив 25 млрд грн, а у 2024 році – 38 млрд грн. У харчовій промисловості відповідно: 40 млрд грн (2022) і 46 млрд грн (2024). Загальний обсяг інвестицій становив:

- у машинобудування – 8 млрд грн;
- у харчову промисловість – 3 млрд грн.

Розрахуйте:

1. Індеси обсягів виробництва у кожній галузі (базовий рік — 2022).
2. Середньорічний темп приросту обсягів виробництва в кожній галузі (2022–2024).
3. Коефіцієнт ефективності інвестицій (збільшення продукції на 1 грн інвестицій).

Формули:

- Індекс виробництва = $(\text{Обсяг у 2024} / \text{Обсяг у 2022}) \times 100\%$;
- Середньорічний темп приросту = $[(V_1/V_0)^{(1/n)} - 1] \times 100\%$, де n – кількість років;

– Ефективність інвестицій = (Приріст продукції / Обсяг інвестицій).

Рекомендована література до теми 2:

1. Кащевський В. Економічна безпека та її вплив на відкриті соціально-економічні системи: становлення та динамічність розвитку. *Наукові інновації та передові технології*. 2024. № 6(34). URL : [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2024-6\(34\)-806-814](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2024-6(34)-806-814).

2. Магомедов А. Оцінка економічних наслідків війни та втрат економіки України. *Актуальні питання у сучасній науці*. 2024. № 1(19). С. 191–206. URL : [https://doi.org/10.52058/2786-6300-2024-1\(19\)-191-206](https://doi.org/10.52058/2786-6300-2024-1(19)-191-206).

3. Мариненко Н., Крамар І. Ціна війни: економічні виміри та попередні оцінки // Воєнні конфлікти та техногенні катастрофи: історичні та психологічні наслідки : матеріали II Міжнародної наукової конференції, 2022. С. 84-87. URL : <https://elartu.tntu.edu.ua/handle/lib/37896>.

4. Петруненко Я. В., Джабарілов Р. А. Межі державного впливу на економіку в умовах війни у контексті дотримання та реалізації соціально-економічних прав людини. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2024. Вип. 82. Ч. 1. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.82.1.65>.

5. Рогова О. Глобалізація та зміни правової системи України в умовах війни. *Публічне право*. 2022. № 3(47). URL : <https://doi.org/10.32872/2306-9082.2022.47-14>.

6. Ткач М., Ткаченко В., Квилюк О. Динаміка розвитку національної економіки крізь війну. *Journal of Scientific Papers «Social Development and Security»*. 2024. Т. 14, № 1. С. 193-204. URL : <https://doi.org/10.33445/sds.2024.14.1.16>.

Тема № 3. ІНСТРУМЕНТИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДЛЯ ЕКОНОМІЧНОГО ВІДНОВЛЕННЯ

Семінарське заняття № 3.

Тема: «Інструменти державного регулювання для економічного відновлення»

Кількість годин – 2.

Навчальна мета заняття: сформувати комплексні знання про інструменти державного регулювання, які застосовуються з метою стимулювання економічного відновлення у післякризовий або повоєнний період; ознайомити з класифікацією, функціями та механізмами дії ключових інструментів економічної політики; розкрити роль держави у забезпеченні фінансової стабільності, підтримці національного виробника, розвитку інфраструктури та інноваційних секторів; навчити аналізувати ефективність регуляторних заходів у різних макроекономічних умовах та обґрунтовувати вибір інструментів регулювання залежно від соціально-економічної ситуації.

Основні поняття, теми та категорії, що підлягають засвоєнню: державне регулювання економіки, економічне відновлення, макроекономічна стабільність, фіскальна політика, монетарна політика, податкова система, державні витрати, бюджетне стимулювання, кредитно-грошові інструменти, пільгове кредитування, дотації, субсидії, інфраструктурні інвестиції, індустриальна політика, експортно-імпортна політика, стратегічне планування, інституційні інструменти, регуляторна політика, державне замовлення, публічно-приватне партнерство, стимулювання зайнятості, програми реінтеграції внутрішньо переміщених осіб, інноваційна політика, інструменти цифрової трансформації, національні програми розвитку.

План

1. Інструменти державного регулювання економіки: сутність, класифікація, основні функції.
2. Міжнародна практика державного втручання у процеси економічного відновлення.
3. Фіскальні інструменти регулювання: податкова політика, бюджетне стимулювання, державні витрати.
4. Монетарні інструменти: грошово-кредитна політика, облікова ставка, інструменти відкритого ринку.

5. Інституційні інструменти економічного відновлення: роль державних банків, агентств розвитку, державного замовлення.

6. Стратегічні інструменти: державне планування, програми підтримки інновацій та цифрової трансформації.

7. Інструменти підтримки національного виробника: субсидії, пільгове кредитування, протекціоністські заходи.

Питання та завдання для самоконтролю

1. Визначте основні інструменти державного регулювання економіки в умовах відновлення.

2. У чому полягає різниця між фіскальними та монетарними інструментами?

3. Чи може податкова політика бути головним важелем економічного відновлення? Обґрунтуйте.

4. Які ризики можуть виникнути при надмірному використанні грошово-кредитного стимулювання?

5. Оцініть ефективність державних програм підтримки малого та середнього бізнесу під час відновлення економіки.

6. На ваш погляд, які міжнародні інституційні інструменти (наприклад, МВФ, Світовий банк) найкраще сприяють економічній стабілізації?

7. Проаналізуйте роль стратегічного планування у формуванні довгострокового відновлення економіки.

8. Як змінюється підхід до регуляторної політики в умовах кризових чи воєнних подій?

9. Наведіть приклади успішного використання державних субсидій або держзамовлень у післякризовий період у різних країнах.

10. У чому полягає небезпека надмірної протекціоністської політики в умовах глобалізації?

11. Які фактори впливають на вибір оптимальних інструментів регулювання в країнах з перехідною економікою?

12. Поясніть, як цифрові інструменти (електронне урядування, автоматизація податків) можуть впливати на ефективність державного управління в умовах економічного відновлення.

Рекомендована література до теми 3:

1. Фаріон М., Фаріон Д. Військові видатки та соціальні наслідки глобальної турбулентності. *Галицький економічний вісник*. 2023. № 6 (85). URL : https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2023.06.043.

2. Чалюк Ю. Глобальні соціально-економічні наслідки російсько-української війни. *Економіка та суспільство*. 2022. № 37. URL : <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-37-54>.

3. Russia's war of aggression against Ukraine continues to create serious headwinds for global economy, OECD says. The Organization for Economic Cooperation and Development (OECD). URL: <https://www.oecd.org/newsroom/russia-s-war-of-aggression-against-ukraine-continues-to-create-seriousheadwinds-for-global-economy.htm>.

3. Гетманець О. П., Коробцова Д. В., Єжелій Ю. О. Глобалізація та міжнародна економіка: складність інтеграції ринків та економічні наслідки на рівні країн (український досвід). О. П. Гетманець, Д. В. Коробцова, Ю. О. Єжелій. *Академічні візії*. 2023. Вип. 20. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.8159428>.

5. Жила Г. Економічні та соціальні наслідки війни в Україні, вплив конфлікту на світову економіку. *Економіка та суспільство*. 2023. № 47. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-47-35>.

6. Юнус О. І., Гой Н. В. Податкове стимулювання розвитку бізнесу в умовах війни. *Підприємництво і торгівля*. 2023. Вип. 3. С. 44-48. URL : <https://doi.org/10.36477/2522-1256-2022-33-06>.

Тема № 4. РОЛЬ ЦИФРОВІЗАЦІЇ В ТРАНСФОРМАЦІЇ ЕКОНОМІКИ ПІСЛЯ ВІЙНИ

Семінарське заняття № 4.

Тема: «Роль цифровізації в трансформації економіки після війни»

Кількість годин – 2

Навчальна мета заняття: сформувати цілісне уявлення про значення цифровізації як ключового драйвера трансформації економіки у післявоєнний період; проаналізувати роль цифрових технологій у подоланні наслідків війни та у забезпеченні економічної стійкості; розкрити потенціал інструментів цифрової трансформації для модернізації державного управління, бізнесу та інфраструктури; охарактеризувати напрями цифровізації (електронне урядування, електронна комерція, кібербезпека, Big Data, AI, блокчейн) у контексті економічного відновлення; вивчити приклади ефективної цифрової трансформації у країнах, що пройшли через воєнні конфлікти; визначити переваги та загрози цифрової трансформації для суспільства, держави та бізнесу в умовах відбудови; закріпити знання щодо державної політики цифрового відновлення економіки.

Основні поняття, теми та категорії, що підлягають засвоєнню: цифрова трансформація, цифровізація економіки, цифрові інструменти,

цифрові платформи, цифрова інфраструктура, цифрові компетентності, цифрові державні послуги, електронне урядування, смарт-економіка, цифрове підприємництво, цифрові екосистеми, електронна комерція, електронні публічні закупівлі, блокчейн, штучний інтелект (AI), великі дані (Big Data), хмарні обчислення, цифровий суверенітет, цифрова безпека, кібербезпека, кіберзахист критичної інфраструктури, цифрова нерівність, цифрова етика, цифрова стратегія, цифрова грамотність, цифрове відновлення, цифрові сценарії економічної політики, індекс цифрової конкурентоспроможності, цифрова трансформація бізнесу, цифровий прорив.

План

1. Сутність цифровізації економіки: поняття, цілі, принципи та ключові напрями розвитку.
2. Теоретичні основи цифрової трансформації: концепції, моделі, підходи до цифрової модернізації економіки.
3. Роль цифровізації у процесах післявоєнного економічного відновлення: економічні, соціальні та управлінські аспекти.
4. Інституційні та державні механізми цифрового відновлення економіки: програми, стратегії, нормативно-правове забезпечення.
5. Цифрова інфраструктура: хмарні технології, штучний інтелект, блокчейн, великі дані (Big Data), інтернет речей (IoT).
6. Електронне урядування та цифрові сервіси як інструменти відновлення довіри до держави та ефективного управління.
7. Розвиток цифрового підприємництва, стартапів і фінтеху як рушійної сили відновлення економіки.
8. Кібербезпека в умовах цифрової економіки: ризики, виклики та механізми захисту критичної інфраструктури.
9. Цифрова нерівність і соціальні бар'єри цифрової трансформації: виклики та шляхи їх подолання.
10. Міжнародний досвід цифрового відновлення після криз та воєнних конфліктів (Естонія, Південна Корея, Україна).
11. Роль людського капіталу та цифрових компетентностей у трансформації економіки.
12. Перспективи розвитку цифрової економіки України у контексті глобальних тенденцій поствоєнного відновлення.

Питання та завдання для самоконтролю

1. Поясніть сутність поняття «цифровізація економіки» та її відмінність від поняття «інформатизація».

2. Яку роль відіграє цифровізація у відновленні національної економіки після війни?

3. Які основні напрями цифрової трансформації економіки є пріоритетними для України у післявоєнний період?

4. Охарактеризуйте вплив цифрових технологій на ефективність державного управління та публічних послуг.

5. Проаналізуйте, як цифрові інструменти сприяють підвищенню конкурентоспроможності бізнесу після війни.

6. Визначте основні ризики та виклики, пов'язані з процесом цифровізації в умовах післявоєнного відновлення.

7. Як розвивається електронне урядування в Україні та яку роль воно відіграє у цифровому відновленні економіки?

8. Поясніть значення цифрових компетентностей населення для успішної реалізації цифрової трансформації.

9. Наведіть приклади міжнародного досвіду цифрового відновлення економіки після криз або збройних конфліктів.

10. Оцініть перспективи розвитку цифрової економіки України у контексті глобальних тенденцій та інтеграційних процесів.

Практичне заняття № 2

Тема: «Кількісна оцінка ролі цифрових технологій у відновленні економіки в умовах поствоєнної трансформації»

Кількість годин – 2

Навчальна мета заняття: сформувати цілісне уявлення про кількісні підходи до оцінки ролі цифрових технологій у відновленні економіки в умовах поствоєнної трансформації; навчитися обґрунтовувати вибір релевантних показників цифровізації на макро- та мікрорівні; розвинути практичні навички аналізу взаємозв'язку між рівнем цифрової трансформації, структурними змінами у сфері виробництва, зайнятості, інвестиційної привабливості та темпами економічного зростання; оволодіти методами побудови індексів цифровізації, застосуванням кореляційно-регресійного аналізу для виявлення впливу цифрових чинників на показники економічного відновлення; використовувати інструменти візуалізації даних – графіки, теплові карти, кластеризацію – у середовищах Excel, Power BI, Python.

Основні поняття, теми та категорії, що підлягають засвоєнню: рівень цифровізації економіки, Digital Economy and Society Index (DESI), індекс цифрової трансформації (DTI), індекс цифрової інклюзивності, цифрові індикатори зайнятості, індекс електронного урядування, індекс цифрових публічних послуг, індекс кібербезпеки (GCI), частка ІКТ у

ВВП, обсяг інвестицій у цифрову інфраструктуру, рівень цифрової освіти та навичок, частка підприємств, що використовують хмарні сервіси, рівень проникнення широкосмугового інтернету, кількість ІТ-спеціалістів у структурі зайнятих, індекси цифрової зрілості секторів економіки, мультиплікатор цифрових інвестицій, індекс цифрової взаємодії держави з бізнесом (G2B), коефіцієнт цифрового впровадження в галузях, кумулятивний вплив цифровізації на темп приросту ВВП, моделі цифрового прискорення економічного зростання, економетричні методи оцінки впливу цифрових змін, побудова інтегрального показника цифрової трансформації, індекси ділової цифрової активності, цифрова адаптивність економіки, індекс структурної цифрової готовності регіонів, інфографіка цифрових зрушень, кореляційно-регресійний аналіз цифрового впливу на відновлення економіки.

План

1. Цифровізація економіки як фактор поствоєнного відновлення: сутність, етапи, виклики та стратегічні напрями розвитку.
2. Методологічні підходи до кількісної оцінки цифрової трансформації: зміст, цілі, індикатори та методи статистичного вимірювання.
3. Індекси цифрової трансформації: Digital Economy and Society Index (DESI), Network Readiness Index (NRI), Global Innovation Index (GII) – структура та інтерпретація.
4. Кількісна оцінка внеску цифровізації у зростання ВВП: методи факторного аналізу, мультиплікатор цифрових інвестицій, кореляційно-регресійні моделі.
5. Вимірювання впливу цифрових технологій на продуктивність праці та ефективність виробництва.
6. Індикатори розвитку цифрової інфраструктури: рівень проникнення Інтернету, обсяг інвестицій у ІКТ, частка цифрових послуг у ВВП.
7. Оцінка цифрової активності бізнесу: частка підприємств, що використовують хмарні сервіси, ERP/CRM-системи, електронну комерцію.
8. Рівень цифрових навичок і людського капіталу: кількісна оцінка ІТ-фахівців, цифрової освіти, онлайн-зайнятості.
9. Вплив цифрових технологій на регіональний розвиток: побудова індексу цифрової готовності регіонів (Digital Readiness Index).
10. Аналіз ролі цифровізації у структурній перебудові економіки: приклади з міжнародного досвіду (Естонія, Польща, Південна Корея, Україна).

11. Інтегральна оцінка цифрового впливу: побудова узагальненого індексу цифрової трансформації економіки.

12. Методи статистичного моделювання цифрових процесів: кореляційний, регресійний, кластерний та компонентний аналізи.

13. Використання інформаційних технологій для аналізу цифрової економіки: Power BI, Tableau, Python, Excel.

14. Візуалізація результатів кількісного аналізу: побудова теплових карт, діаграм, матриць цифрових взаємозв'язків та інтерактивних панелей.

Виконайте практичні завдання

Завдання 1. Оцінка впливу цифрових інвестицій на зростання ВВП.

Підприємство планує інвестувати 25 млн грн у цифрові технології (ERP-системи, хмарні обчислення, автоматизацію логістики). Відомо, що кожен мільйон гривень інвестицій у цифровізацію підвищує ВВП країни в середньому на 0,15 млн грн.

Розрахуйте очікуване зростання ВВП внаслідок таких інвестицій. Як зміниться приріст, якщо ефективність цифровізації зросте на 20%?

Завдання 2. Визначення рівня цифровізації регіональної економіки.

У регіоні діють 800 підприємств. 300 з них повністю впровадили цифрові облікові системи, ще 220 — частково (із рівнем цифровізації 50 %), решта не цифровізовані.

Розрахуйте інтегральний індекс цифровізації економіки регіону за формулою:

$$ІЦ = (C + 0,5 \times P) / N$$

де С — кількість повністю цифровізованих підприємств, Р — частково цифровізовані, N — загальна кількість підприємств. Інтерпретуйте отримане значення.

Завдання 3. Аналіз динаміки продуктивності внаслідок цифровізації.

До цифрової трансформації середня продуктивність праці у компанії становила 200 тис. грн на одного працівника. Після впровадження цифрових рішень (CRM, автоматизація звітності, цифровий документообіг) вона зросла до 275 тис. грн.

Розрахуйте відносний приріст продуктивності (%) та поясніть, як це може вплинути на конкурентоспроможність підприємства у післявоєнний період.

Рекомендована література до теми 4:

1. Мельник Л., Карінцева О., Калініченко Л., Харченко М., Лебідь М. Економічні засади цифрової трансформації підприємств України. *Цифрова економіка та економічна безпека*. 2024. № 4(13). С. 19-25. DOI: <https://doi.org/10.32782/dees.13-3>
2. Кубатко, О. В., Калініченко, Л. Л., Бурлакова, І. М., Дудка, М. А., Михайлов, С. О. Цифрові трансформації в безпеці персоналу підприємств при надзвичайних ситуаціях. *Приазовський економічний вісник*, 2025, № 1, С. 40–46. DOI: <https://doi.org/10.32782/2522-4263/2025-1-7>.
3. Фісуненко Н. О. Теоретичні аспекти розвитку цифрових трансформацій управління бізнесом компаній. Східна Європа: економіка, бізнес та управління. 2023. Вип. 3(40). С. 81-85. DOI: <https://doi.org/10.32782/easterneurope.40-13>.
4. М'ячин В., Мирошніченко О. Дослідження сучасного ринку телекомунікаційних послуг в Україні. *Економіка та суспільство*. 2025. № 72. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-72-136>.
5. Дашко І. М., Михайліченко Л. В. Цифровізація економіки як нова реальність України в умовах сьогодення / *Економічний простір*. 2024. № 190. С. 237-241. DOI: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/190-43>
6. Tyshchenko V., Bielousov Y., Yemets V., Borodenko T., Beder D. The impact of digital transformation on the development of post-war regions of Ukraine. *Amazonia Investiga*. 2024. Vol. 13, No. 81. P. 86–97. DOI: <https://doi.org/10.34069/AI/2024.81.09.6>

Тема № 5. ВІДБУДОВА РЕГІОНІВ: ЛОКАЛЬНІ ЕКОНОМІЧНІ СТРАТЕГІЇ ТА КЕЙСИ

Семінарське заняття № 5.

Кількість годин – 2.

Тема: «Відбудова регіонів: локальні економічні стратегії та кейси».

Навчальна мета заняття: ознайомити студентів з підходами до локального економічного розвитку у контексті післявоєнної відбудови регіонів; розкрити специфіку стратегічного планування регіонального розвитку в умовах деструктивних наслідків війни; вивчити ключові інструменти формування місцевих економічних стратегій; проаналізувати успішні кейси національного та міжнародного рівнів; акцентувати увагу на ролі місцевого самоврядування, інституцій

громадянського суспільства, малого і середнього бізнесу та міжнародної технічної допомоги у відновленні соціально-економічного потенціалу територій.

Основні поняття, теми та категорії, що підлягають засвоєнню: регіон, субрегіон, місцевий розвиток, регіональна політика, регіональна асиметрія, просторове планування, стратегія регіонального розвитку, стратегічне бачення, SWOT-аналіз, потенціал території, точки економічного зростання, кластери, поліцентризм, локальні активи, інтегральна оцінка руйнувань, економічна мапа руйнувань, концепція Build Back Better, інклюзивне відновлення, міжмуніципальна співпраця, роль громад, агенції регіонального розвитку, проєктне управління, міжнародна допомога, грантова підтримка, відновлення критичної інфраструктури, публічно-приватне партнерство (PPP), державно-громадське управління, цифрова трансформація на місцевому рівні, оцінка ефективності стратегій, соціально орієнтоване відновлення, принципи стійкості, релокація бізнесу, стимулювання підприємництва, формування нових логістичних вузлів, локалізація виробництва, кадровий потенціал регіонів, управління змінами на місцевому рівні, кейси міської відбудови (Маріуполь, Ізюм, Буча), приклади зарубіжних моделей відновлення (Польща, Хорватія, Німеччина), роль міст-двигунів (growth poles), інструменти підтримки МСБ, інструменти державного стимулювання інвестицій, цифрові платформи для моніторингу відновлення, індикатори сталого розвитку регіонів, збалансований розвиток територій, нові моделі локального управління у післявоєнний період.

План

1. Відбудова регіонів як складова державної політики післявоєнного розвитку: мета, принципи та пріоритети.
2. Локальні економічні стратегії: поняття, типи, особливості формування на рівні громад.
3. Інституційне забезпечення регіонального розвитку: роль місцевої влади, громад і державно-приватного партнерства.
4. Інструменти державного регулювання для підтримки регіонального економічного відновлення.
5. Регіональна типологія України за рівнем руйнувань та потенціалом відновлення: приклади.
6. Роль міжнародної технічної допомоги, інвесторів і донорів у реалізації локальних стратегій.
7. Успішні кейси відбудови регіонів: аналіз прикладів з України та світу.

8. Перешкоди на шляху реалізації локальних економічних стратегій та шляхи їх подолання.

Питання та завдання для самоконтролю

1. У чому полягає сутність регіональної відбудови в умовах післявоєнного періоду?

2. Назвіть основні принципи та цілі формування локальних економічних стратегій.

3. Які чинники визначають пріоритетність відновлення окремих регіонів?

4. Охарактеризуйте роль органів місцевого самоврядування у формуванні та реалізації стратегій регіонального розвитку.

5. Які інструменти державного регулювання використовуються для підтримки економічного відновлення регіонів?

6. Як міжнародна допомога впливає на реалізацію локальних економічних стратегій? Наведіть приклади.

7. Проаналізуйте один із кейсів успішної відбудови регіону в Україні або за кордоном.

8. Які бар'єри найчастіше виникають під час впровадження стратегій відновлення на місцевому рівні?

10. Чим відрізняється стратегія відбудови регіону зі зруйнованою інфраструктурою від стратегії розвитку відносно стабільного регіону?

11. Яке значення має залучення місцевого бізнесу та громади до процесу відбудови?

13. Як оцінюється ефективність реалізованих локальних економічних стратегій?

14. У чому полягає роль інновацій та цифрових технологій у стратегіях регіонального розвитку?

15. Які перспективи розвитку мають регіони після завершення етапу відбудови?

Рекомендована література до теми 5:

1. Булик О. Б. Стратегія відновлення економіки України після війни. О. Б. Булик. *Економіка та суспільство*. 2023. № 48. URL : <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2240>.

2. Буряк Є. В., Редько К. Ю., Чорновол А. О., Орленко О. В. Соціально-економічні аспекти сталого розвитку України в умовах війни (євроінтеграційні аспекти). *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права*. 2022. Вип. 34. С. 135-143. URL: <https://nzlubp.org.ua/index.php/journal/article/view/617>.

3. Гетманець О. П., Коробцова Д. В., Єжелій Ю. О. Глобалізація та міжнародна економіка: складність інтеграції ринків та економічні наслідки на рівні країн (український досвід) / Академічні візії. 2023. Вип. 20. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.8159428>.

4. Жила Г. Економічні та соціальні наслідки війни в Україні, вплив конфлікту на світову економіку. Г. Жила. *Економіка та суспільство*. 2023. – № 47. URL : <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-47-35>.

5. Юнус О. І., Гой Н. В. Податкове стимулювання розвитку бізнесу в умовах війни/ О. І. Юнус, Н. В. Гой. *Підприємництво і торгівля*. 2023. Вип. 3. С. 44-48. URL : <https://doi.org/10.36477/2522-1256-2022-33-06>.

Тема № 6. ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ТА УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ В ПРОЦЕСІ ТРАНСФОРМАЦІЇ

Семінарське заняття № 6.

Кількість годин – 2.

Тема: «Економічна безпека та управління ризиками в процесі трансформації»

Навчальна мета заняття: систематизувати та поглибити знання щодо теоретичних і методологічних засад економічної безпеки держави, підприємства та регіону в умовах економічної трансформації; визначити природу, структуру та основні складові економічної безпеки; розкрити сутність ризиків, що виникають у процесі структурних, фінансових, технологічних і соціальних змін; пояснити механізми ідентифікації, оцінки та управління ризиками у трансформаційній економіці; охарактеризувати взаємозв'язок між рівнем економічної безпеки та ефективністю державного регулювання; дослідити вплив глобальних викликів, воєнних дій та кризових явищ на економічну стабільність і безпеку України; обґрунтувати стратегічні напрями підвищення рівня економічної безпеки в процесі відновлення національної економіки.

Основні поняття, теми та категорії, що підлягають засвоєнню: економічна безпека, фінансова безпека, інвестиційна безпека, енергетична безпека, продовольча безпека, інноваційна безпека, соціально-економічна стабільність, макроекономічна рівновага, трансформаційні процеси, ризик, невизначеність, управління ризиками, ризик-менеджмент, стратегічні ризики, операційні ризики, фінансові ризики, політичні ризики, репутаційні ризики, методи аналізу ризиків, якісний і кількісний аналіз ризиків, матриця ризиків, оцінка ймовірності та наслідків, диверсифікація ризиків, лімітування, страхування,

хеджування, моніторинг ризиків, система раннього попередження, економічна безпека держави, економічна безпека підприємства, рівень ризикостійкості, стратегічне планування безпеки, антикризове управління, економічна політика безпеки, кризові явища, воєнні ризики, глобальні загрози, економічна стійкість, індикатори економічної безпеки, модель управління ризиками, цифрові технології у системі безпеки, регуляторна політика, інформаційна безпека, інституційні механізми захисту економіки.

План

1. Сутність економічної безпеки: поняття, структура, ключові елементи.
2. Сучасні виклики економічній безпеці України в умовах трансформаційних процесів.
3. Основні види ризиків у трансформаційній економіці: економічні, політичні, соціальні, фінансові.
4. Механізми ідентифікації, аналізу та оцінки ризиків у системі економічної безпеки.
5. Управління ризиками в процесі економічної трансформації: моделі, інструменти, стратегії.
6. Державна політика економічної безпеки: пріоритети, напрями та інституційне забезпечення.
7. Вплив війни, глобальних криз та зовнішніх загроз на економічну безпеку України.
8. Шляхи підвищення економічної безпеки та зниження ризиків у процесі післявоєнного відновлення.

Питання та завдання для самоконтролю

1. Розкрийте сутність поняття «економічна безпека» та її роль у трансформаційних процесах.
2. У чому полягає зв'язок між рівнем економічної безпеки та ефективністю управління ризиками в умовах трансформації економіки?
3. Які основні види ризиків загрожують економічній безпеці держави у період структурних змін?
4. Поясніть методи виявлення, оцінювання та прогнозування ризиків у трансформаційній економіці.
5. Проаналізуйте вплив зовнішньої агресії та воєнних дій на економічну безпеку України.
6. Визначте основні напрями державної політики у сфері зміцнення економічної безпеки в умовах кризи.

7. У чому полягає стратегічне значення ризик-менеджменту для забезпечення економічної стійкості держави?

8. Запропонуйте модель або підхід до управління ризиками, яка була б ефективною для української економіки в період післявоєнного відновлення.

9. Оцініть роль міжнародної фінансової допомоги та донорських інституцій у підтримці економічної безпеки України.

Практичне заняття № 3

Тема: «Статистичне моделювання ризиків і безпеки в економіці під час структурної трансформації»

Кількість годин – 2.

Навчальна мета заняття: сформувати цілісне уявлення про сутність, методологію та інструментарій статистичного моделювання ризиків і безпеки в економіці під час структурної трансформації; засвоїти основи кількісного аналізу ризиків на макро- та мікрорівнях, а також методи оцінювання економічної безпеки за допомогою інтегральних, регресійних і факторних моделей; навчитися виявляти взаємозв'язки між рівнем ризику, стабільністю макроекономічного середовища, інвестиційною привабливістю та стійкістю фінансової системи; оволодіти методами побудови моделей прогнозування ризиків (регресійних, кореляційних, дисперсійних, кластерних) та застосовувати їх для оцінки економічної безпеки підприємств і держави в умовах трансформаційних процесів; розвинути навички використання цифрових інструментів аналізу (Excel, Power BI, Python) для візуалізації ризиків, побудови інтегральних індексів безпеки та прийняття аналітично обґрунтованих управлінських рішень.

Основні поняття, теми та категорії, що підлягають засвоєнню: економічна безпека, ризик, невизначеність, система управління ризиками, інтегральний індекс економічної безпеки, коефіцієнт фінансової стійкості, показник ризику банкрутства, коефіцієнт варіації, дисперсія ризику, кореляційно-регресійна модель оцінки ризиків, модель економічної вразливості, сценарний аналіз ризику, прогнозування ризику, ймовірність настання критичних подій, кластерний аналіз рівнів безпеки, індекс макроекономічної стабільності, показник структурних ризиків, факторна модель ризиків, статистичні методи оцінки ризику (варіаційний, імовірнісний, експертний, стохастичний), індекс ризику державного боргу, індикатори фінансової незалежності, індекс ділової активності, показник інвестиційного ризику, індекс валютної стабільності, індекс соціально-економічної безпеки, модель раннього попередження економічних криз, інтегральна система показників

ризиків, економетричне прогнозування ризиків і безпеки, візуалізація ризиків і безпеки засобами Power BI, Excel, Python.

План

1. Економічна безпека в умовах структурної трансформації: сутність, основні компоненти, рівні та виклики.
2. Поняття економічного ризику: класифікація, джерела виникнення та взаємозв'язок із економічною безпекою.
3. Методологічні підходи до статистичного моделювання ризиків і безпеки: системний, факторний, стохастичний, інтегральний.
4. Побудова індикаторної системи економічної безпеки: принципи відбору показників, їх нормування та вагове оцінювання.
5. Інтегральні індекси економічної безпеки: методи обчислення, структура, інтерпретація, приклади застосування.
6. Моделі статистичного оцінювання ризиків: варіаційний, ймовірнісний, дисперсійний та експертний підходи.
7. Кореляційно-регресійний аналіз у дослідженні ризиків: побудова моделей зв'язку між ризиками, економічною стабільністю та макропоказниками.
8. Факторний аналіз ризиків і безпеки: визначення головних чинників, що впливають на рівень економічної стійкості.
9. Кластеризація регіонів або підприємств за рівнем економічної безпеки: алгоритми, інтерпретація результатів, приклади візуалізації.
10. Сценарне моделювання ризиків у трансформаційній економіці: прогнозування критичних ситуацій і визначення порогових значень безпеки.
11. Моделювання взаємозв'язку між ризиками та структурними змінами: галузеві ризики, інвестиційна вразливість, соціально-економічні наслідки.
12. Показники фінансової безпеки: боргове навантаження, дефіцит бюджету, валютна стабільність, рівень резервів.
13. Візуалізація ризиків та індикаторів безпеки: теплові карти, діаграми взаємозв'язків, кореляційні матриці.
14. Інструменти цифрового аналізу ризиків і безпеки: застосування Excel, Power BI, Python, R для статистичного моделювання.

Виконайте практичні завдання

Завдання 1.

Підприємство працює в умовах структурної трансформації економіки. Було зафіксовано зміну прибутковості за останні 5 років: 4 %, 6 %, -2 %, 8 %, 3 %.

Необхідно:

1. Розрахувати середнє арифметичне значення прибутковості.
2. Знайти дисперсію та середньоквадратичне відхилення.
3. Зробити висновок про рівень ризику діяльності підприємства за допомогою коефіцієнта варіації.

Завдання 2.

У процесі трансформації економіки фірма зіткнулася з ризиками невиконання контрактів. Імовірність реалізації проекту оцінюється на рівні 0,7, а можливий дохід у разі успіху становить 1 200 тис. грн. У разі невдачі фірма зазнає збитків у розмірі 500 тис. грн.

Необхідно:

1. Побудувати просту модель очікуваної ефективності.
2. Розрахувати математичне сподівання прибутку.
3. Зробити висновок щодо доцільності участі в проєкті з урахуванням ризику.

Завдання 3.

Для оцінки економічної безпеки регіону обчислюється індекс ризику, що базується на трьох факторах: рівень тіньової економіки (30 %), рівень безробіття (40 %) та рівень інфляції (30 %). Значення цих показників у поточному періоді: 25 %, 9 %, 14 % відповідно.

Необхідно:

1. Побудувати зважену модель оцінювання ризику.
2. Обчислити інтегральний індекс ризику для регіону.
3. Дати оцінку рівня ризику, якщо вважається, що значення індексу понад 12 % вказує на критичну ситуацію.

Рекомендована література до теми 6:

1. Фаріон М., Фаріон Д. Військові видатки та соціальні наслідки глобальної турбулентності. *Галицький економічний вісник*. 2023. № 6 (85). URL : https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2023.06.043.
2. Чалюк Ю. Глобальні соціально-економічні наслідки російсько-української війни. *Економіка та суспільство*. 2022. № 37. URL : <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-37-54>.
3. Russia's war of aggression against Ukraine continues to create serious headwinds for global economy, OECD says. The Organization for Economic Cooperation and Development (OECD). URL: <https://www.oecd.org/newsroom/russia-s-war-of-aggression-against-ukraine-continues-to-create-seriousheadwinds-for-global-economy.htm>

4. Гетманець О. П., Коробцова Д. В., Єжелій Ю. О. Глобалізація та міжнародна економіка: складність інтеграції ринків та економічні наслідки на рівні країн (український досвід) / *Академічні візії*. 2023. Вип. 20. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.8159428>.

5. Жила Г. Економічні та соціальні наслідки війни в Україні, вплив конфлікту на світову економіку. *Економіка та суспільство*. 2023. № 47. URL : <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-47-35>.

6. Юнус О. І., Гой Н. В. Податкове стимулювання розвитку бізнесу в умовах війни / О. І. Юнус, Н. В. Гой. *Підприємництво і торгівля*. 2023. Вип. 3. С. 44-48. URL: <https://doi.org/10.36477/2522-1256-2022-33-06>.

ТЕМА № 7. УКРАЇНСЬКІ ТА МІЖНАРОДНІ ПРАКТИКИ ЕКОНОМІЧНОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ В УМОВАХ ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ

Семінарське заняття № 7.

Кількість годин – 2.

Тема: «Українські та міжнародні практики економічної трансформації в умовах повоєнного відновлення»

Навчальна мета заняття: сформувати у студентів системне розуміння сучасних підходів до економічної трансформації в умовах повоєнного відновлення; проаналізувати український та міжнародний досвід стратегій посткризового розвитку; дослідити інструменти, що забезпечують економічну стійкість, зростання та структурну перебудову національної економіки; вивчити роль міжнародної технічної допомоги, фінансових інституцій, цифрових технологій та ESG-принципів у процесах трансформації економіки; визначити національні пріоритети у сфері сталого розвитку, індустріального оновлення та інтеграції у глобальні ланцюги доданої вартості.

Основні поняття, теми та категорії, що підлягають засвоєнню: економічна трансформація, повоєнне відновлення, стратегія національного розвитку, відновлювальний ріст, структурна перебудова, фінансова стійкість, стійкий розвиток, інституціональна спроможність, міжнародна допомога, технічна допомога, цифрова трансформація, цифрова економіка, цифрове врядування, цифрові публічні послуги, ESG-фактори, зелена економіка, циркулярна економіка, енергоефективність, енергетичний перехід, кластерний розвиток, індустріальні парки, ланцюги доданої вартості, державно-приватне партнерство, інвестиційний клімат, проєктне фінансування,

реконструкція, модернізація, технологічний апгрейд, трансфер технологій, міжнародна конкурентоспроможність, макрофінансова стабільність, інституційна синергія, фонд відновлення, бюджет розвитку, регіональний розвиток, кроссекторальні інновації, Smart Specialisation, інтеграція у ЄС, План відновлення України, Ukraine Facility, МВФ, Світовий банк, ЄБРР, USAID, G7 Recovery Plan, UNDP, OECD, посткризове управління, ризик-менеджмент трансформацій, гуманітарна логістика, соціальна згуртованість, відбудова інфраструктури, декарбонізація, управління змінами, лідерство в трансформації, реіндустріалізація, економічна безпека, інклюзивне зростання, економіка знань, інноваційна екосистема, креативні індустрії, залучення людського капіталу, міжнародне партнерство, національна стратегія відновлення, цифрова стратегічна навігація економіки.

План

1. Економічна трансформація: теоретичні основи та глобальні виклики в умовах повоєнного розвитку.
2. Особливості національної економіки України в контексті післявоєнної трансформації.
3. Стратегії повоєнного відновлення: досвід України та міжнародні підходи.
4. Моделі економічної трансформації: інституційна, структурна, інноваційна, інклюзивна.
5. Роль міжнародних фінансових організацій: МВФ, Світовий банк, ЄБРР, OECD, G7, USAID, UNDP.
6. Інструменти фінансування трансформації: Ukraine Facility, плани ЄС, державно-приватне партнерство, проєктне фінансування.
7. Цифрова трансформація економіки в умовах відновлення: кейси Естонії, Польщі, Литви, Південної Кореї.
8. Регіональний та кластерний розвиток в умовах трансформації: Smart Specialisation, індустріальні парки.

Питання та завдання для самоконтролю

1. Охарактеризуйте сутність терміна «економічна трансформація» у контексті повоєнного відновлення держави.
2. Які чинники обумовлюють специфіку економічної трансформації України в умовах збройного конфлікту та післявоєнного періоду?
3. Визначте ключові відмінності між українськими та міжнародними підходами до післякризової трансформації економіки.

4. У чому полягає роль державної політики у забезпеченні стійкості економічних змін в умовах відновлення?
5. Проаналізуйте функції міжнародних фінансових інституцій (МВФ, Світовий банк, ЄБРР) у процесах підтримки економічної трансформації.
6. Яке значення має цифровізація економіки у процесах трансформації в Україні? Наведіть приклади застосування цифрових інструментів у післявоєнному періоді.
7. Зіставте досвід повоєнного відновлення економік Німеччини, Японії, Південної Кореї з практиками, що впроваджуються в Україні.
8. Обґрунтуйте важливість залучення іноземних інвестицій та інновацій до процесу економічного відновлення України.
9. Які принципи є основоположними для побудови ефективної моделі економічної трансформації у повоєнний період?
10. Які ризики та загрози, на вашу думку, можуть уповільнити трансформаційні процеси в Україні після війни? Запропонуйте шляхи їх нейтралізації.

Рекомендована література до теми 7:

1. Булик О. Б. Стратегія відновлення економіки України після війни. О. Б. Булик. *Економіка та суспільство*. 2023. № 48. URL : <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2240>.
2. Буряк Є. В., Редько К. Ю., Чорновол А. О., Орленко О. В. Соціально-економічні аспекти сталого розвитку України в умовах війни (євроінтеграційні аспекти). *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права*. 2022. Вип. 34. С. 135-143. URL : <https://nzlubp.org.ua/index.php/journal/article/view/617>.
3. Гетманець О. П., Коробцова Д. В., Єжелій Ю. О. Глобалізація та міжнародна економіка: складність інтеграції ринків та економічні наслідки на рівні країн (український досвід). *Академічні візії*. 2023. Вип. 20. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.8159428>.
5. Жила Г. Економічні та соціальні наслідки війни в Україні, вплив конфлікту на світову економіку. *Економіка та суспільство*. 2023. № 47. URL : <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-47-35>.
7. Юнус О. І., Гой Н. В. Податкове стимулювання розвитку бізнесу в умовах війни. *Підприємництво і торгівля*. 2023. Вип. 3. С. 44-48. URL : <https://doi.org/10.36477/2522-1256-2022-33-06>.

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ

1. Поняття «економічна трансформація» найчастіше трактується як:
 - А) зростання ВВП у стабільних умовах;
 - Б) перехід до ринкових відносин;
 - В) сукупність реформ в освіті;
 - Г) збереження чинної економічної моделі.
2. Який з інструментів найчастіше використовується для оцінки рівня економічної стійкості країни?
 - А) Індекс конкурентоспроможності.
 - Б) Індекс людського розвитку.
 - В) Індекс цифрової свободи.
 - Г) Індекс політичної стабільності.
3. Який метод найдоцільніше застосовувати для оцінювання ризиків в економіці у воєнний період?
 - А) SWOT-аналіз.
 - Б) PESTLE-аналіз.
 - В) Метод аналізу вартості життєвого циклу.
 - Г) ABC-аналіз.
4. Який підхід є ключовим у побудові сценаріїв післявоєнного відновлення економіки?
 - А) Статистичне прогнозування на основі попередніх циклів.
 - Б) Моделювання системної динаміки.
 - В) Анкетування населення щодо очікувань.
 - Г) Екстраполяція минулих даних.
5. Що є ключовим джерелом фінансування післявоєнної трансформації економіки?
 - А) Міжнародна технічна допомога.
 - Б) Інвестиції в нерухомість.
 - В) Внутрішнє споживання.
 - Г) Трансферти мігрантів.
6. До якого типу відносять інструментарій «державно-приватного партнерства»?
 - А) Інституційного.
 - Б) Нормативного.

- В) Стимулювального.
- Г) Зовнішньополітичного.

7. Яка технологія є основою цифрової трансформації економіки?

- А) Блокчейн.
- Б) Вугільна генерація.
- В) Гідроенергетика.
- Г) Механічне виробництво.

8. Яка міжнародна організація надає найбільшу підтримку у післявоєнному відновленні України?

- А) Світовий банк.
- Б) ОПЕК.
- В) НАТО.
- Г) Червоний Хрест.

9. Який показник найчастіше застосовується для моніторингу відновлення промисловості?

- А) Індекс промислової продукції.
- Б) Індекс довіри споживачів.
- В) Рівень безробіття.
- Г) Кількість приватних підприємців.

10. Яке з понять визначає адаптацію економіки до змін зовнішнього середовища?

- А) Економічна резильєнтність.
- Б) Фіскальна стабільність.
- В) Валютне регулювання.
- Г) Регресивне оподаткування.

11. Яка роль державного сектору в процесі післявоєнної трансформації економіки?

- А) Повна відмова від регулювання.
- Б) Визначення стратегічних напрямів розвитку та координація ресурсів.
- В) Лише облік витрат.
- Г) Замороження інвестицій.

12. Що з наведеного є прикладом фіскального інструменту економічного відновлення?

- А) Монетарне таргетування.

- Б) Кредитні програми для населення.
- В) Державні витрати на відбудову інфраструктури.
- Г) Ліцензування імпорту.

13. Який з методів оцінки стану економіки найчастіше використовується у процесі відновлення?

- А) SWOT-аналіз.
- Б) Метод мінімальних квадратів.
- В) Інфляційне моделювання.
- Г) Аналіз ланцюгів доданої вартості.

14. Який з етапів трансформації економіки передбачає залучення іноземних інвесторів?

- А) Завершальний.
- Б) Адаптивний.
- В) Інтеграційний.
- Г) Надзвичайний.

15. Що є основною метою застосування кластерного підходу в післявоєнній економіці?

- А) Ізоляція секторів економіки.
- Б) Централізація інвестицій.
- В) Підвищення ефективності регіонального розвитку.
- Г) Примусове об'єднання підприємств.

16. Що з наведеного можна вважати інституційною передумовою ефективною трансформації економіки?

- А) Дешевий курс національної валюти.
- Б) Ефективна система державного управління.
- В) Тимчасове самоврядування.
- Г) Повернення до бартерних схем.

17. Яка характеристика властива гнучкій економічній політиці в умовах відновлення?

- А) Жорстка централізація управління.
- Б) Відсутність адаптаційних механізмів.
- В) Швидке реагування на зміни зовнішнього середовища.
- Г) Фіксоване планування на довгий період.

18. Який інструмент сприяє ефективному залученню міжнародної технічної допомоги?

- А) Внутрішні облігації.
- Б) Агрооблік.
- В) Прозорість та звітність про використання коштів.
- Г) Ліцензії на валютні операції.

19. Що з наведеного найкраще характеризує методику сценарного моделювання?

- А) Встановлення фіксованих показників розвитку.
- Б) Аналіз можливих варіантів майбутнього залежно від умов.
- В) Визначення фактичних витрат на момент звіту.
- Г) Використання лише статистичних даних.

20. Яка головна мета запровадження цифрових платформ в управлінні економічним відновленням?

- А) Обмеження доступу до даних.
- Б) Заміна людського ресурсу.
- В) Оптимізація рішень і прискорення обробки інформації.
- Г) Ускладнення адміністрування.

21. Який інструмент дозволяє найточніше виявити критичні сектори економіки у воєнний період?

- А) SWOT-аналіз.
- Б) PEST-аналіз.
- В) ABC-аналіз.
- Г) Аналіз критичності секторів.

22. Що характеризує процес реструктуризації економіки в умовах післявоєнного відновлення?

- А) Продовження старих виробничих схем.
- Б) Пристосування економіки до мирного життя.
- В) Збільшення кількості імпорту.
- Г) Скорочення державного сектору.

23. Яка функція економічного планування є пріоритетною у повоєнний період?

- А) Ліквідаційна.
- Б) Стратегічна.
- В) Облікова.
- Г) Контрольна.

24. Який метод найкраще підходить для аналізу потреб населення після війни?

- А) Соціологічне опитування.
- Б) Аналіз ринку цін.
- В) Аналіз платіжного балансу.
- Г) Оцінка вартості основних фондів.

25. Що є характерним для моделі стійкого відновлення економіки?

- А) Техногенна експансія.
- Б) Соціально-економічний баланс.
- В) Домінування військово-промислового комплексу.
- Г) Жорстка централізація ресурсів.

26. Який тип інвестицій найчастіше застосовується у фазі активного відновлення?

- А) Суто спекулятивні.
- Б) Державні капіталовкладення.
- В) Валютні інтервенції.
- Г) Гуманітарна допомога.

27. Який інструмент є ключовим для оцінки ефективності заходів відбудови?

- А) Рентабельність активів.
- Б) Індекс ділової активності.
- В) Індекс ефективності трансформацій.
- Г) Коефіцієнт незалежності.

28. Що означає принцип інклюзивного розвитку в контексті трансформації економіки?

- А) Створення робочих місць лише в містах.
- Б) Максимальне залучення всіх верств населення.
- В) Обмеження доступу до ресурсів.
- Г) Ліквідація місцевого самоврядування.

29. Яке з рішень відповідає принципам економічної децентралізації?

- А) Централізоване управління бюджетами.
- Б) Передача повноважень регіонам.
- В) Запровадження воєнного стану на всій території.
- Г) Обмеження на місцеві ініціативи.

30. Що з наведеного є прикладом інструменту цифрової трансформації?

- А) Готівковий розрахунок.
- Б) Електронна система Prozorro.
- В) Вуличне опитування.
- Г) Газетна реклама.

31. Який міжнародний інструмент фінансової допомоги активно використовується для повоєнного відновлення?

- А) Програма EBRD.
- Б) Субсидії ЄС на освіту.
- В) Угоди про спільні патрулі.
- Г) Екологічні гранти місцевих рад.

32. Що входить до методів підтримки малого та середнього бізнесу в умовах відбудови?

- А) Підвищення податкового навантаження.
- Б) Грантове фінансування та пільгове кредитування.
- В) Зменшення соціальних гарантій.
- Г) Вилучення частини прибутку.

33. Який з індикаторів найкраще сигналізує про прогрес економічної трансформації?

- А) Валовий експорт.
- Б) Індекс ділової довіри.
- В) Кількість контрольних перевірок.
- Г) Кількість зруйнованих об'єктів.

34. Який із секторів найчастіше стає пріоритетом у післявоєнній економічній політиці?

- А) Видобувна промисловість.
- Б) Сфера надання послуг.
- В) Будівництво та інфраструктура.
- Г) Фінансові спекуляції.

35. Яка стратегія найбільше відповідає умовам післявоєнного відновлення?

- А) Агресивна експансія.
- Б) Стратегія помірному зростання.
- В) Стратегія консервації.
- Г) Стратегія монополізації.

36. Який ризик є характерним для економіки в умовах повоєнної трансформації?

- А) Недостатність споживання.
- Б) Технічне перевантаження.
- В) Дефіцит інституційної довіри.
- Г) Надмірна диверсифікація.

37. Що з наведеного відповідає критеріям прозорості у реалізації програм відновлення?

- А) Закритість процедур закупівлі.
- Б) Вільний доступ до бюджетної інформації.
- В) Монополізація ресурсів.
- Г) Перенесення повноважень у військові структури.

38. Яка модель розвитку економіки є оптимальною в період стабілізації після війни?

- А) Ліберально-хаотична модель.
- Б) Державне директивне управління.
- В) Соціально-ринкова економіка.
- Г) Планова мобілізаційна економіка.

39. Що є ключовою умовою ефективного партнерства «державний сектор – бізнес»?

- А) Відсутність регулювання.
- Б) Спільне планування проєктів і розподіл ризиків.
- В) Монополія держави на фінансування.
- Г) Перевага лише великим корпораціям.

40. Яке з тверджень найкраще описує принцип «відбудова краще, ніж було» (build back better)?

- А) Відновлення інфраструктури в довоєнному вигляді.
- Б) Відтворення існуючих соціальних структур.
- В) Створення інноваційної, стійкої та безпечної економіки.
- Г) Відмова від цифрових інструментів.

41. Який метод дозволяє оцінити наслідки реформ до їх впровадження?

- А) Метод сценарного прогнозування.
- Б) Метод SWOT-аналізу.
- В) Метод фіскального тиску.
- Г) Метод касового обліку.

42. Що з наведеного є прикладом публічно-приватного партнерства у післявоєнній трансформації?

- А) Надання допомоги ООН.
- Б) Реконструкція мосту за участю бізнесу і міста.
- В) Контроль цін на харчі.
- Г) Закупівля товарів державою.

43. Який принцип лежить в основі сучасної політики регіонального відновлення?

- А) Централізація фінансування.
- Б) Рівномірний розвиток територій.
- В) Універсальність рішень.
- Г) Ігнорування локальних особливостей.

44. Що з наведеного відповідає принципам адаптивного управління в умовах невизначеності?

- А) Незмінність політики.
- Б) Постійний моніторинг і корекція дій.
- В) Закритість інформації.
- Г) Жорстке довгострокове планування.

45. Який документ визначає стратегію відновлення та розвитку України на 10 років уперед?

- А) Указ Президента про воєнний стан.
- Б) План відновлення України (Recovery Plan).
- В) Меморандум з МВФ.
- Г) Бюджет на поточний рік.

46. Який підхід використовується для кластеризації регіонів за рівнем пошкоджень?

- А) Геополітична карта.
- Б) Метод багатовимірного аналізу.
- В) Рівень інфляції.
- Г) Середній рівень зарплат.

47. Що є метою застосування мультикритеріального аналізу у трансформаційних процесах?

- А) Зведення даних у таблиці.
- Б) Комплексна оцінка альтернатив розвитку.
- В) Побудова інфляційного прогнозу.
- Г) Підрахунок бюджетного дефіциту.

48. Який інструмент дозволяє відстежувати ефективність використання допомоги донорів?

- А) Меморандум про співпрацю.
- Б) Портал відкритих даних та дашбордів.
- В) Закриті звіти уряду.
- Г) Індекси обмінного курсу.

49. Яка стратегія забезпечує найкращі умови для повернення внутрішньо переміщених осіб?

- А) Ігнорування житлових питань.
- Б) Розвиток місцевої інфраструктури та послуг.
- В) Тимчасове розміщення в наметах.
- Г) Розселення за кордоном.

50. Що характеризує принцип «економіки стійкості» в умовах післявоєнного відновлення?

- А) Мінімізація ризиків майбутніх потрясінь.
- Б) Відновлення без змін.
- В) Максимізація прибутку держави.
- Г) Повільна адаптація до змін.

51. Який з інструментів можна вважати цифровим рішенням у прозорому відновленні?

- А) Паперовий архів даних.
- Б) Електронний портал DREAM.
- В) Поштова анкета.
- Г) Усне інтерв'ю.

52. Який тип бюджету доцільно використовувати для проєктів з відновлення?

- А) Нормативний.
- Б) Програмно-цільовий.
- В) Тіньовий.
- Г) Статичний.

53. Що з наведеного не є етапом економічної трансформації?

- А) Планування змін.
- Б) Реалізація реформ.
- В) Повернення до довоєнного стану.
- Г) Моніторинг результатів.

54. Який інструмент дозволяє вимірювати цифрову готовність регіонів?

- А) Індекс податкового навантаження.
- Б) GCI – Global Connectivity Index.
- В) Індекс вартості життя.
- Г) Індекс тіньової економіки.

55. Що з наведеного є прикладом індикатора соціальної стійкості?

- А) Курс долара.
- Б) Рівень довіри до місцевої влади.
- В) Кількість експортованої продукції.
- Г) Обсяг кредитування бізнесу.

56. Який з методів найчастіше використовують для формування стратегічних сценаріїв?

- А) Метод аналогій.
- Б) Метод експертних оцінок.
- В) Метод Гауса.
- Г) Метод найменших квадратів.

57. Що з наведеного є перевагою міжсекторального підходу у відбудові?

- А) Фокус тільки на економіку.
- Б) Синергія зусиль у різних сферах.
- В) Ігнорування культурної спадщини.
- Г) Відмова від екологічних ініціатив.

58. Яке з тверджень описує роль антикризового управління у повоєнний період?

- А) Забезпечення стабільного бездіяльного стану.
- Б) Швидке реагування на загрози та зміни.
- В) Формування нових адміністративних бар'єрів.
- Г) Виведення інвесторів із регіонів.

59. Який принцип лежить в основі динамічного моніторингу реформ?

- А) Оцінювання лише фінансових показників.
- Б) Постійне оновлення даних і прийняття рішень на їх основі.
- В) Очікування завершення всіх етапів.
- Г) Ігнорування зворотного зв'язку.

60. Що означає застосування ESG-підходів у проєктах відновлення?
- А) Орієнтація виключно на дохід.
 - Б) Урахування екологічних, соціальних і управлінських аспектів.
 - В) Визначення корупційних ризиків.
 - Г) Обмеження доступу до інформації.
61. Який показник найкраще відображає успішність реалізації проєктів відбудови?
- А) Частка проєктів, завершених у строк.
 - Б) Зростання податкового навантаження.
 - В) Кількість законів, прийнятих у сфері реформ.
 - Г) Вартість сировини на світових ринках.
62. Який з варіантів є основною метою економічної трансформації в умовах відновлення?
- А) Відновити тільки виробництво.
 - Б) Створити інноваційну, стійку економіку.
 - В) Уникнути реформ.
 - Г) Зберегти довоєнний економічний устрій.
63. Що з наведеного найкраще характеризує підхід «build back better»?
- А) Відновлення без змін.
 - Б) Покращене та інклюзивне відновлення.
 - В) Ліквідація змін.
 - Г) Тимчасова стабілізація.
64. Який з інструментів дозволяє уряду швидко реагувати на кризу в економіці?
- А) Фіскальний стимул.
 - Б) Моніторинг соцмереж.
 - В) Статут підприємства.
 - Г) Тарифний індекс.
65. Який із принципів оцінки ефективності реформ є ключовим?
- А) Вибірковість впливу.
 - Б) Досягнення суспільної користі.
 - В) Ухилення від відповідальності.
 - Г) Монополізація процесів.

66. Що з наведеного не є цифровим інструментом трансформації?
- А) Інтелектуальні платформи управління.
 - Б) Ручна бухгалтерія.
 - В) Автоматизовані системи аналізу.
 - Г) Електронне урядування.
67. Який підхід до бюджетного планування сприяє досягненню стратегічних цілей?
- А) Ресурсне планування.
 - Б) Програмно-цільове бюджетування.
 - В) Адміністративний тиск.
 - Г) Спонтанне фінансування.
68. Який індикатор відображає рівень економічної безпеки регіону?
- А) Частка громадян з інтернетом.
 - Б) Обсяг ВРП на душу населення.
 - В) Середній вік мешканців.
 - Г) Рівень вологості повітря.
69. Що з наведеного сприяє формуванню відкритої економіки в умовах відновлення?
- А) Відмова від міжнародної торгівлі.
 - Б) Розвиток логістики, ІТ і фінансів.
 - В) Ізоляція від глобальних ринків.
 - Г) Виведення інвесторів.
70. Який з методів доцільно застосовувати для аналізу ризиків реформ?
- А) SWOT-аналіз.
 - Б) Демографічна піраміда.
 - В) Метод інтерв'ю.
 - Г) Пряме голосування.
71. Що означає концепція «зеленої трансформації» в економіці?
- А) Повернення до аграрної моделі.
 - Б) Впровадження екологічних стандартів.
 - В) Ігнорування інновацій.
 - Г) Підвищення податків на імпорт.

72. Яке завдання виконує електронна система DREAM?

- А) Реєстрація, відбір і моніторинг проєктів відбудови.
- Б) Облік сільськогосподарських культур.
- В) Навчання держслужбовців.
- Г) Контроль за валютним курсом.

74. Що є результатом успішної інституційної трансформації?

- А) Параліч державного управління.
- Б) Підвищення довіри та ефективності органів влади.
- В) Ігнорування місцевих громад.
- Г) Централізація всіх рішень.

75. Який з підходів використовує блокчейн у відновленні?

- А) Створення бюрократичних бар'єрів.
- Б) Забезпечення прозорості витрат.
- В) Збереження таємниці даних.
- Г) Повна анонімність донорів.

76. Що з наведеного сприяє сталому відновленню регіонів?

- А) Тимчасове інвестування.
- Б) Довгострокові стратегії з урахуванням місцевих потреб.
- В) Випадкове планування.
- Г) Одноразова гуманітарна допомога.

77. Який інструмент дозволяє залучати додаткове фінансування для відбудови?

- А) Внутрішні розпорядження.
- Б) Емітування воєнних облігацій.
- В) Соціальні опитування.
- Г) Відмова від кредитування.

78. Яке значення має публічна звітність у трансформаційних проєктах?

- А) Забезпечує прозорість і контроль.
- Б) Приховує помилки.
- В) Створює корупційні ризики.
- Г) Зменшує довіру до донорів.

79. Що з наведеного не є характеристикою смарт-економіки?

- А) Цифровізація процесів.
- Б) Високий рівень людського капіталу.

- В) Випадкове управління.
- Г) Інноваційна інфраструктура.

80. Який з факторів підвищує інвестиційну привабливість країни після війни?

- А) Відсутність правил.
- Б) Чітке регулювання, стабільність і гарантії.
- В) Закритість даних.
- Г) Високий рівень тінізації.

80. Який метод застосовується для визначення пріоритетності фінансування відбудовчих проєктів?

- А) Метод ранжування.
- Б) Метод накладення шарів.
- В) Метод порівняння зарплат.
- Г) Метод підписки на новини.

81. Який з наведених елементів входить до складу системи оцінки ефективності трансформаційних процесів?

- А) Кількість розпоряджень.
- Б) Показники результативності та впливу.
- В) Кількість консультацій.
- Г) Площі адміністративних будівель.

82. Що таке мультиплікаційний ефект у контексті післявоєнного відновлення?

- А) Ефект зростання населення.
- Б) Здатність інвестицій створювати додаткові економічні вигоди.
- В) Подвоєння втрат.
- Г) Зменшення витрат на інфраструктуру.

83. Що є ключовим критерієм вибору донорських проєктів у сфері відновлення?

- А) Ім'я ініціатора.
- Б) Відповідність стратегії розвитку.
- В) Політична лояльність.
- Г) Тривалість процедур погодження.

84. Який з показників допомагає оцінити соціальну ефективність проєкту?

- А) Рівень споживання імпортованих товарів.
- Б) Підвищення якості життя населення.

- В) Ціна сировини.
- Г) Продуктивність офісної техніки.

85. У чому полягає принцип «цільового використання коштів»?

- А) Використання ресурсів на власний розсуд.
- Б) Спрямування фінансування на затверджені напрями.
- В) Перерозподіл між нецільовими проєктами.
- Г) Покриття старих боргів.

86. Який документ є основою для реалізації політики економічної трансформації?

- А) Рекламна брошура.
- Б) Національна стратегія відновлення.
- В) Бюлетень новин.
- Г) Програма святкових заходів.

87. Що таке «економіка знань» у контексті відновлення?

- А) Економіка, заснована на використанні інтелектуального потенціалу.
- Б) Повернення до кустарного виробництва.
- В) Торгівля освітніми послугами.
- Г) Виробництво підручників.

88. Який механізм сприяє участі громадськості в процесах відновлення?

- А) Закриті засідання уряду.
- Б) Публічні обговорення та платформи зворотного зв'язку.
- В) Приватні меморандуми.
- Г) Рекламні кампанії.

89. Що означає «інституційна спроможність»?

- А) Кількість офісів.
- Б) Здатність установ реалізовувати свої функції ефективно.
- В) Рівень підпорядкованості.
- Г) Наявність історичних повноважень.

90. Який інструмент використовують для оцінки прогресу у відбудові регіонів?

- А) SWOT.
- Б) Індекс відновлення.
- В) Баланс доходів.
- Г) Літературний аналіз.

91. Яка роль публічно-приватного партнерства у відновленні економіки?

- А) Приховування приватного впливу.
- Б) Об'єднання ресурсів для досягнення спільної мети.
- В) Монополізація прибутку.
- Г) Усунення конкуренції.

92. Який з індикаторів використовується для визначення рівня цифровізації економіки?

- А) Кількість друкованих газет.
- Б) Частка онлайн-послуг у ВВП.
- В) Темпи інфляції.
- Г) Витрати на рекламу.

93. Що з наведеного найкраще сприяє зниженню регіональної нерівності після війни?

- А) Централізація ресурсів.
- Б) Збалансований розподіл інвестицій.
- В) Фіксація митних тарифів.
- Г) Встановлення військових адміністрацій.

94. Який інструмент дозволяє візуалізувати економічні ризики?

- А) Діаграма ризиків.
- Б) Сценарний аналіз.
- В) Протокол розбіжностей.
- Г) Лог-файл.

95. Що таке соціальна згуртованість у контексті післявоєнної трансформації?

- А) Адміністративна єдність.
- Б) Відчуття належності та взаємопідтримки у суспільстві.
- В) Посилення контролю за громадянами.
- Г) Розподіл територій.

96. Який з підходів забезпечує адаптивність економіки до змін?

- А) Інституційна інерція.
- Б) Гнучке управління та постійне оновлення.
- В) Закріплення статус-кво.
- Г) Механічне дублювання рішень.

97. Що означає поняття «відбудова за принципом відкритих даних»?

- А) Приховування результатів проєктів.
- Б) Загальнодоступність інформації про витрати та плани.
- В) Видача даних тільки уряду.
- Г) Вивантаження інформації в архів.

98. Який чинник підвищує рівень довіри до програм відбудови?

- А) Відсутність комунікації.
- Б) Прозорість та участь громадськості.
- В) Закритість звітності.
- Г) Часті кадрові зміни.

99. Що з наведеного є наслідком неефективної трансформації?

- А) Зростання інвестицій.
- Б) Затягування відновлення, втрата ресурсів.
- В) Зміцнення конкурентоспроможності.
- Г) Поява нових секторів.

100. Який з наведених методів найдоцільніший для вибору стратегічних пріоритетів трансформації?

- А) Інтуїція.
- Б) Delphi-метод.
- В) Метод найвищої ціни.
- Г) Азартне голосування.

ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

1. Що таке економічна трансформація?
2. Які основні цілі післявоєнного економічного відновлення?
3. Які інструменти використовуються для оцінки рівня руйнувань економіки?
4. Які типи економічних трансформацій ви знаєте?
5. У чому полягає роль держави у процесі післявоєнної трансформації економіки?
6. Як класифікуються методи економічної трансформації?
7. Які принципи лежать в основі ефективного післявоєнного відновлення економіки?
8. Що таке стратегічне планування в умовах трансформації?
9. Як розраховується макроекономічна стійкість в умовах відбудови?
10. Яку роль відіграє міжнародна допомога у трансформації економіки?
11. Які фактори стримують економічне відновлення після війни?
12. Як війна впливає на інвестиційний клімат держави?
13. У чому полягає значення інституційної трансформації?
14. Що таке інституційна спроможність і як її виміряти?
15. Які підходи застосовуються для модернізації системи державного управління?
16. Які функції виконують міжнародні фінансові організації у відновленні економіки?
17. Що таке проєктне управління у сфері відбудови?
18. Які особливості публічно-приватного партнерства в умовах післявоєнного періоду?
19. Як цифровізація сприяє трансформації економіки?
20. Яка роль людського капіталу в економічному відновленні?
21. Які показники використовуються для оцінки ефективності трансформаційних змін?
22. Що таке модель відновлення на засадах сталого розвитку?
23. Як впроваджується інклюзивне зростання після воєнних руйнувань?
24. Яка роль регіональної політики у процесі трансформації?
25. Як оцінити рівень економічної безпеки після війни?
26. У чому полягає трансформація податкової системи?
27. Які приклади успішної економічної трансформації в інших країнах?
28. Як формується інноваційна економіка після війни?

29. Що таке інструменти оцінювання ризиків у період відбудови?
30. Які методи використовуються для відновлення інфраструктури?
31. Яке значення має соціальний діалог під час трансформацій?
32. Як війна впливає на функціонування ринку праці?
33. Які галузі є пріоритетними для відновлення?
34. У чому полягає стратегія Smart Recovery?
35. Яке значення має інтеграція у світові ринки для післявоєнної трансформації?
36. Як застосовуються сценарні методи у відбудові економіки?
37. Що таке фіскальні стимули у відновному періоді?
38. Яку роль відіграє банківський сектор у післявоєнній трансформації?
39. Як використовуються моделі SWOT і PEST в аналізі трансформацій?
40. Які цифрові технології сприяють швидшому відновленню економіки?
41. Що таке resilience economy?
42. Які економічні наслідки деокупації територій?
43. Як забезпечити прозорість використання ресурсів під час відновлення?
44. Яке значення має облік екологічного чинника при трансформації економіки?
45. Як впливає трансформація економіки на ринок нерухомості?
46. У чому особливість післявоєнної реінтеграції ринків?
47. Яке значення має підтримка малого і середнього бізнесу?
48. Що таке green recovery?
49. Як оцінити потребу в зовнішньому фінансуванні?
50. У чому полягає антикризове управління в трансформаційному періоді?
51. Які інструменти стратегічного аналізу використовуються?
52. Що таке державна політика постконфліктного відновлення?
53. Які соціальні програми супроводжують трансформацію?
54. Як війна впливає на державний борг?
55. Які моделі обліку втрат застосовуються?
56. Як оцінити ефективність реалізації програм відбудови?
57. Яка роль стратегій цифрової трансформації у відновленні?
58. У чому полягає трансформація енергетичного сектору?
59. Як забезпечити фінансову дисципліну під час трансформацій?
60. Що таке public value у контексті відновлення?
61. Які методи формування індикаторів відновлення?
62. Як забезпечити міжгалузеву координацію?

63. Яка роль профспілок у період економічної трансформації?
64. Як запобігти корупційним ризикам у програмах відбудови?
65. У чому полягає гуманітарна складова економічної трансформації?
66. Як враховується гендерний підхід при плануванні відновлення?
67. Що таке багаторівневе управління у період відновлення?
68. Як застосовується підхід evidence-based policy?
69. Які вимоги до нових економічних моделей у перехідний період?
70. У чому полягає важливість суспільного консенсусу для успішної трансформації?

Навчальне видання

ЗАСТОСУВАННЯ ІНСТРУМЕНТАРІЮ ТА МЕТОДІВ
ТРАНСФОРМАЦІЇ ЕКОНОМІКИ В УМОВАХ
ПІСЛЯВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ

*Методичні рекомендації
до вивчення курсу «Соціальна економіка»*

(для здобувачів вищої освіти
денної та заочної форми навчання)

Редактор, оригінал-макет – *А. В. Самотуда*
Коректор *М. С. Касян*

Підп. до друку 22.12.2025. Формат 60×84/16. Гарнітура – Times New Roman.
Друк – цифровий. Ум.-друк. арк. 3,26 . Обл.-вид. арк. 3,5.

Надруковано у Дніпровському державному університеті внутрішніх справ
49005, м. Дніпро, просп. Науки, 26, sed@dduvs.edu.ua
Свідоцтво про внесення до державного реєстру ДК № 8112 від 13.06.2024